

Prva knjiga

Stižem u Hotel Savoy u deset sati pre podne. Bio sam odlučio da se odmorim nekoliko dana ili jednu nedelju. U ovom gradu žive moji rođaci – roditelji su mi bili ruski Jevreji. Želeo bih da dobijem novčana sredstva kako bih produžio put na Zapad.

Vraćam se iz trogodišnjeg ratnog zarobljeničtva, živeo sam u jednom sibirskom logoru i pešačio kroz ruska sela i gradove, kao radnik, nadničar, noćni čuvar, nosač i pekarski pomoćnik.

Nosim rubašku koju mi je neko poklonio, kratke pantalone koje sam nasledio od umrlog drugara, i još upotrebljive čizme čijeg porekla se sam više ne sećam.

Prvi put posle pet godina opet stojim pred vratima Evrope. Sa svojih sedam etaža, zlatnim grbom i livrejisanim portirom, Hotel Savoy mi izgleda evropskije od svih drugih gostionica Istoka. Obećava vodu, sapun, engleski klozet, lift, sobarice u belim kapicama, noćne posude koje se prijatno blistaju kao skupocena iznenađenja u mrko furniranim ormarićima; električne lampe iz kojih cvetaju roza i zeleni zasloni kao čašice;

piskavo zvonce koje se pokorava pritisku palca; i krevete, postavljene perjem, buave i dragovoljne da prihvate telo.

Radujem se što se opet kurtališem jednog starog života kao toliko puta u tim godinama. Vidim vojnika, ubicu, gotovo ubijenoga, pobunjenika, okovanoga, putnika pešaka.

Predosećam jutarnju maglu, po zveckanju prozora na najvišem spratu čujem bubnjeve marškompanije; vidim muškarca s belim rukavima od košulje, ruke i noge vojnika koje se trzaju, šumsku čistinu koja se sija od rose; sjurim se u travu, pred „fiktivnog neprijatelja“ i imam živu želju da ostanem tu da ležim, zauvek, u kadifastoj travi koja mi golica nos.

Čujem tišinu bolesničke sobe, belu tišinu. Ustajem jednog letnjeg jutra, čujem ćurlikanje zdrave ševe, osećam miris jutarnjeg kakaa sa zemličkom i puterom i jodoforma u „prvoj dijetli“.

Živim u belom svetu od neba i snega, barake pokrivaju zemlju kao žuta guba. Uživam u poslednjem dimu cigarete smotane od napabirčenih pikavaca, čitam oglasnu stranu prastarih novina iz domovine, iz koje mogu ponavljati poznata imena ulica, poznati trgovce mešovitom robom, jednog portira, jednu plavu Agnezu s kojom sam spavao.

Čujem raskošnu kišu u probdevenoj noći, ledenice koje se žurno tope na osmehu jutarnjeg sunca, hvatam moćne grudi jedne žene koju sam usput sreo, položio je na mahovinu, bela krasota njenih butina. Spavam opojnim snom na senjaku,

u pojati. Koračam preko izbrazdane njive i osluškujem tanak poј balalajke.

Toliko toga čovek može da usisa u sebe, a da ipak ostane nepromenjen u telu, hodu i ponašanju. Milioni sudova srću, nikad da se nasite, kao što je duga, prelivajući se u svim bojama, ipak uvek jedna duga od iste skale boja.

U Hotel Savoy mogao sam stići s jednom košuljom i napustiti ga s dvadeset kofera – a još uvek biti Gabrijel Dan. Možda me je ta ideja učinila toliko samosvesnim, toliko ponosnim i gospodstvenim da me je portir pozdravio, mene ubogog pešaka u rubaški, da se jedan boy uzvrpoljio oko mene iako uopšte nemam prtljaga.

Prima me lift, ogledala mu krase zidove, liftoj, jedan stariji čovek, pušta da mu čelična sajla prolazi kroz šake, kabina se podiže, lebdim – i čini mi se kao da ću tako još duže vreme leteti u visinu. Uživam u lebdenju, računam koliko bih stepenika morao s mukom ispenirati da ne sedim u tom divnom liftu i zbacujem gorčinu, bedu, skitnju, bezdomnost, glad, prosjačku prošlost – duboko dole, odakle mene, onoga koji se uzdiže ka visinama, više nikad ne mogu domašiti.

Moja soba je – dobio sam jednu od najjeftinijih – na šestom spratu i nosi broj 703. Broj mi se dopada – ja verujem u brojeve – nula u sredini je kao dama koju s bokova pokrivaju jedan stariji i jedan mlađi gospodin. Na krevetu leži žuto ćebe, hvalim te Bože, nije sivo koje bi me moglo podsetiti na vojsku. Par puta uključujem i isklju-

čujem svjetlo, otvaram vratanica natkasne, madrac se opire pod rukom i federira, voda svetluca iz bokala, prozor gleda na svetlarnik - unutrašnje dvorište u kome veselo leprša šareno rublje, galame deca, šetkaju kokoške.

Perem se, pa se polako uvlačim u postelju, uživam u svakoj sekundi. Otvaram prozor, kokoške glasno i veselo kokodaču, to je kao slatka uspavanka.

Spavam bez snova ceo dan.

II

Kasno sunce zarumenelo je najviše prozore kuće preko puta; rublje, kokoške, deca bili su nestali iz dvorišta.

Prepodne kad sam stigao padala je laka kišica; pošto se u međuvremenu razvedrilo, činilo mi se kao da nisam spavao jedan dan, nego tri. Moga je umora nestalo; srce mi je praznično raspoloženo. Bio sam radoznao za grad, za novi život. Soba mi se činila prisna, kao da sam već dugo u njoj živeo; poznato mi je zvonce, njegovo dugme, električni taster, zeleni zaslon lampe, orman za odeću, umivaonik. Sve domaće, kao u sobi u kojoj si proveo detinjstvo, sve umirujuće, ušuškano, kao posle srećnog ponovnog viđenja. Nova je bila samo cedulja na vratima na kojoj je pisalo:

„Posle deset uveče molimo za tišinu. Ne garantujemo za nestale komade nakita. Koristite hotelski trezor.

S osobitim poštovanjem
Kaleguropulos, hotelijer“

Prezime je bilo strano, grčko, pozeleo sam da ga dekliniram: Kaleguropulos, Kaleguropulu, Kaleguropulo – blago podsećanje na neprijatne školske časove; nastavnika grčkog, koji je u patinastozelenom žaketiću vaskrsao iz zaboravljenih godina, sam potisnuo. Zatim sam odlučio da se promovam gradom, možda da potražim nekog rođaka, ako za to ostane vremena, i da uživam, ako ovaj grad i veče budu hteli da mi pruže užitak.

Hodnikom prilazim glavnom stepeništu i uživam u lepom, tesanikom popločanom podu hotelskog hodnika – crvenkasto, čisto kamenje, odjek mojih čvrstih koraka.

Polako silazim niz stepenice, s nižih spratova dopiru glasovi, ovde gore je sve tiho, sva vrata su zatvorena, čovek hoda kao kroz stari samostan, pored ćelija kaluđera u molitvi. Peti sprat izgleda isto kao i šesti, lako bih se prevario; tamo gore i ovde naspram stepenica visi običan časovnik, samo što oba časovnika ne idu kako treba. Onaj na šestom spratu pokazuje sedam i deset, ovde je sedam sati, a na četvrtom je deset minuta manje.

Preko tesanika na trećem spratu pružaju se grimizni, zeleno porubljeni tepisi, više ne čujem svoj korak. Brojevi soba nisu naslikani na vratima, već su postavljeni na ovalnim porcelanskim tablicama. Jedna devojka dolazi s peruškom i kotaricom za hartiju, ovde se izgleda više pazi na čistoću. Ovde stanuju bogati, i Kaleguropulos, lu-

kavac, namerno pušta satove da kasne, jer bogati imaju vremena.

U visokom parteru oba krila jednih vrata stoje široko otvorena.

Bila je to velika soba s dva prozora, dva kreveta, dva ormara, jednom zelenom plišanom sofom, smeđom kaljevom peći i jednim stalkom za prtljag. Na vratima se nije mogla videti Kaleguropulsova cedulja – možda su stanari visokog partera smeli da galame posle deset, njima se možda garantovalo za „nestale komade nakita“ – ili su oni već znali za trezor, ili im je to Kaleguropulos lično rekao?

Iz jedne od obližnjih soba ishujala je žena, naparfimisana i ogrnuta sivom boom – to je dama, kažem sebi i tik za njom silazim niz nekoliko preostalih stepenica, veselo posmatrajući njene lakovane čizmice. Dama se nakratko zadržava kod portira, istovremeno s njom dospevam do vrata, portir pozdravalja, laskam sebi da me portir možda drži za pratioca bogate dame.

Ne znajući u kom pravcu da idem, odlučio sam da pođem za damom.

Savila je desno iz uske ulučiće u kojoj se nalazio hotel, tu se otvorio pijačni trg. Mora da je bio pijačni dan. Seno i sečka ležali su rasuti na pločniku, upravo su se zatvarali dućani, zveckali su ključevi i čagrljali lanci; pijačari su se vraćali kući s malim ručnim kolicima, žene sa šarenim maramama žurile su s punim i pažljivo, od sebe držanim loncima, s krcatim zembiljima u ruci iz kojih su štrčale drvene varjače. Oskudne sve-

tiljke rasipale su srebrnasto svetlo u sumrak, na trotoaru se razvijao korzo, muškarci u uniformi i civilu mahali su tankim trskovcima, razbuktavali su se i opet razvejavali oblaci ruskog parfema. Drmusajući se, od železničke stanice dolazila su kola, visoko natovarena, s umotanim putnicima. Kaldrma je bila loša, odavala je rupe i ulegnuća preko kojih su bile položene natrule letve koje su iznenađujuće škripale.

Uprkos tome grad je uveče izgledao prijatnije nego za dana. Prepodne je bio siv, ugljena isparenja iz gigantskih dimnjaka obližnjih fabrika valjala su se nad njim, prljavi prosjaci grbavili su se na uglovima ulica, a džibra i kante od šire gomilale su se u uskim ulicama. Međutim, tama je pokrila sve, prljavštinu, porok, zarazu i bedu, dobrostivo, materinski, opraštajući, zabašurujući.

Kuće, koje su samo klimave i trošne, u tami izgledaju sablasno i tajanstveno, od nekakve slobodne arhitekture. Krivi zabati tiho izrastaju u senkama, oskudno svetlo ugodno trepće kroz poluslepa okna, dva koraka dalje bujice svetlosti provaljuju iz dvometarskih prozora jedne poslastičarnice; ogledala odražavaju kristal i lustere, anđeli lebde, ljupko povijeni, sa svoda tavanice. To je poslastičarnica bogatog sveta koji u tom fabričkom gradu zgrće i troši novac.

Ovamo je išla dama, nisam je pratio jer sam pomislio da će novac morati da mi potraje izvesno vreme, dok ne budem bio u stanju da produžim put.

Produžio sam da tumaram, ugledao sam crne grupe okretnih Jevreja u kaftanima, čuo glasnog žagor, pozdravljanje i otpozdravljanje, gnevnu reč i dugi govor – rastezanje, procenti, hmelj, čelik, ugalj, letele su sumnjive poslovne ponude, tek onako izbacivane sa usana, ali s namerom da se nekom propuste kroz uši. Muškarci sumnjičavog pogleda i s kragnama od kaučuka delovali su kao policija. Mašio sam se svog unutrašnjeg džepa gde mi je bio pasoš, nevoljno, onako kako bih se mašio kape kao vojnik kad bi se u blizini našao neki pretpostavljeni. Bio sam povratnik, moji papiri su bili u redu, nisam imao čega da se plašim.

Otišao sam do jednog redara, upitao za Gipku gde su živeli moji rođaci, bogati ujak Febus Belaug. Redar je govorio nemački, mnogi su ovde govorili nemački, nemački fabrikanti, inženjeri i trgovci vladali su društvom, poslovima, industrijom toga grada.

Predstojalo mi je deset minuta hoda pa sam mislio na Febusa Belauga o kojem je moj otac u Leopoldštatu u svoje vreme, kad bi se umoran i potišten vraćao kući s uzaludnih konsultativnih okupljanja, govorio sa zavišću i mržnjom. Ime Febus je svaki član porodice pominjao s respektom, kao da je zbilja govorio o bogu Sunca; samo je moj otac uvek govorio o „Febusu, dripcu“ – jer je navodno bio pravio gešefte* s majčinim mirazom. Moj otac je uvek bio prevelika kukavica, nikad nije

.....

* Špekulacije, poslovi. - Prim. prev.

tražio ženin miraz, uvek je samo, svake godine u isto vreme, čitao u listi gostiju da li je Febus Belaug odseo u Hotelu Imperijal, pa ako je bio tamo, moj otac bi išao da pozove šuraka u Leopoldstat, na čaj. Majka je nosila crnu haljinu sa šljokicama koje su se već bile osule, poštovala je bogatog brata kao da je bio nešto veoma strano, kraljevsko, kao da ih nije *jedno* krilo rodilo, iste sise dojile. Ujak bi došao, doneo bi mi neku knjigu, licideri su mirisali iz mračne kuhinje u kojoj je stanovao moj deda i iz koje je izlazio samo u prazničnim prilikama, kao nov, sveže umiven, s belim uštirkanim plastronom, škiljeći kroz preslabe naočare, pognut, kako bi bolje video sina Febusa, starčev ponos. Febus ima širok osmeh, nabubreo podvoljak i ride uvojke na potiljku, miriše na cigare i ponekad na vino, i svakom daje poljubac u oba obraza. Mnogo govori, glasno i veselo, ali kad ga neko zapita da li gešefiti idu dobro, oči mu se izbulje, on se snuždi, svakog trenutka može početi da se trese kao prozebao prosjak, podvoljak mu upada u okovratnik: „Gešefiti više ne idu, u ovim vremenima. Kad sam bio mali, dobijao sam monbojgel* za pola kopejke, hleb danas košta 10 kopejki, deca – hoćeš, nećeš – postaju velika i treba im novac, Aleksandru svakoga dana treba džeparac.“

Otac je čupkao manžete** i rubom stola ih po-
.....

* Mohnbeugel, kiflica posuta makom.- Prim. prev.

** Uštirkane bele manžete u kombinaciji s plastronom nosili su oni koji nisu mogli sebi svakodnevno da priušte čistu košulju.- Prim. prev.

novo vraćao u rukave, kad bi mu se Febus obratio, osmehnuo bi se kilavo i nestrpljivo i želeo šuraku da ga strefi šlog. Posle dva sata Febus je ustao, utisnuo u šaku jedan srebrnjak majci, jedan dedi, i jedan veliki, svetlucavi, turio meni u džep. U ruci s visoko podignutom petrolejkom, jer je bilo mračno, otac ga je otpratio niz stepenice, a majka je vikala: „Natane, pazi na zaslon!“ Otac je pazio na zaslon i, pošto su vrata ostala otvorena, još bi se čuo Febusov krepak govor.

Dva dana kasnije Febus je otputovao i otac je objavio: „Dripac se već odvezao.“

„Prekini, Natane!“ kazala je majka.

Stigao sam u Gipku. To je otmena ulica u predgrađu, s belim, prostačkim kućama, novim i nagizdanim. Video sam osvetljene prozore u Belaugovoj kući, ali vrata su bila zaključana. Na trenutak sam razmišljao da li bi trebalo da se ovako kasno još penjem, zacelo je bilo već deset sati – utom sam začuo klavir i violončelo, jedan ženski glas, klepetanje karata za igru. Pomislio sam da je neumesno banuti u društvo u takvom odelu kakvo sam nosio, sve je zavisilo od mog prvog nastupa – odlučio sam da odložim posetu za sutra i vratio sam se u hotel. Zaludan put me je obeshrabbrio, kad sam stupio u hotel, portir me više nije pozdravio. Op služitelj lifta se nije žurio kad sam pritisnuo zvonce. Dolazio je polagano, merkajući mi lice. Bio je to pedesetogodišnjak u livreji, ma-

.....

* Stakleni (gornji) deo petrolejske lampe. - Prim. prev

tori liftboj; ljutilo me je što u tom hotelu lift nisu opsluživale švrće rumenih obraza.

Setio sam se da sam hteo da bacim i pogled na sedmi sprat, pa sam se popeo stepenicama. Hodnik je gore bio veoma uzan, tavanica je bila spuštenija, iz jedne veškujnje kuljala je siva para i vonjalo je na mokro rublje. Dvoja, troja vrata nesumnjivo su bila odškrinuta, čuli su se svadljivi glasovi, hotelskog časovnika, kao što sam bio pretpostavio, nije bilo. Taman sam hteo da siđem niz stepenice, utom je škripeći stao lift, otvorila su se vrata, op služitelj lifta je začuđeno pogledao na mene i pustio jednu devojkicu da izađe. Nosila je sivi sportski šeširić, okrenula mi je crnpurasto lice i velike sive oči s crnim trepavicama. Pozdravio sam i koraknuo niz stepenice. Nešto me je nateralo da pred poslednjim stepenikom opet pogledam gore, bio sam ubeđen da me od stepenišnog gelendera fiksiraju pivski-žute liftbojeve oči.

Zaključao sam svoja vrata jer me je uhvatio neki neodređeni strah i počeo da čitam neku staru knjigu.

III

Nije mi se spavalo. Zvono s crkvenog tornja izbijalo je pravilne udarce u blagu noć. Čuo sam korake nada mnom, oprezne, meke, neprestajuće – to su nesumnjivo bili ženski koraci – da li to ona malecka sa sedmog sprata tako neumorno hoda tamo-amo? Šta li je s njom? Digao sam po-